

Елена ЦУКЕСКА

УДК: 811.14'02'367.626(093.2)
Прегледен труд

БЕЛЕШКИ ЗА СВЕДОШТВАТА ЗА ВЛИЈАНИЕТО НА ЗАМЕНСКАТА ВРЗ ИМЕНСКАТА ФЛЕКСИЈА ВО МИКЕНСКИТЕ АРХИВИ

Кратка содржина:

Флексијата на заменките покажува варијации во различните индоевропски јазици и во онаа мера во која што може да се реконструира, во протоиндоевропскиот таа се разликувала во повеќе аспекти од флексијата на именките и придавките. Со текот на времето заменската и именската флексија минале низ процес на заемно усогласување. Анализата и споредбата на тематската и атематската флексија покажале дека заменките што разликуваат род одиграле важна улога во развојот на имињата со тематска о-основа иеН₂-основа.

Сведоштвото на грчкиот јазик за релацијата на заменките со другите имиња е значајно и сложено во исто време, заради индивидуалниот развој на грчките дијалекти и заради архаичните особености на најстарите грчки записи пронајдени во микенските архиви.

Целта на овој труд е да го преиспита сведоштвото за влијанието на заменската врз именската флексија во микенските грчки документи низ призмата на поновите истражувања и да ја разгледа неговата релевантност за најстарата историја на заменките и именките во грчкиот јазик, како и за реконструкцијата на протоиндоевропскиот.

Клучни зборови: заменска флексија, именска флексија, микенски, грчки.

Заменките се разликуваат од другите имиња и во поглед на функцијата и во поглед на флексијата. Што се однесува до падежните наставки, личните заменки се поспецифични. Флексијата на заменките што разликуваат род е поблиска до именската флексија, но сепак и таа покажува повеќе специфичности, како на пр.: отсуство на *-сво номинатив еднина машки род, употреба на наставката *-dнаместо именското*-mво номинатив-акузатив еднина среден род, употреба на наставките *-syoи*-soво генитив еднина машки и среден род наспроти именското *-es/-os/-s, употреба на наставката*-ōdза да се разликува аблативот од генитивот кај машкиот и средниот род, употреба на наставката *-i во номинатив множина наместо именското *-es, употреба на наставката*-sōm во генитив множина наспроти именското *-m.¹ Овие првично заменски наставки постепено навлегувале и во именската флексија и имале важна улога во обликувањето на парадигмите на именките со тематска o-основа и eH₂-основа. Споредбата на тематската со атематската именска флексија сугерира дека заменско потекло веројатно имала и употребата на наставките за инструментал плурал *-ōis, *-āis наспроти именското*-bh-/m-i.²

Сведоштвото на индоевропските јазици за овој процес варира и во поглед на обемот и во поглед на хронологијата. Што се однесува до грчкиот, едноставна споредба на заменската со именската флексија открива висок степен на усогласеност помеѓу нив. Разлики се забележуваат само во три падежи: номинатив еднина машки род, сп.ὀϊλύκο-ς, номинатив-акузатив среден род, сп. τὸιζυγὸ-νι номинатив-акузатив двоина женски род, сп. τὰιοτῆλ-ᾶ. Но, продлабочената анализа отвора повеќе прашања за дискусија. Заменската наставка за генитив еднина *-syo, сп. Хом.τ-οῖο, скт. t-āsya навлегла во флексијата на o-основите, како што е видливо од бројните примери кај Хомер и во Пелазгиотида, Тесалија, сп. Хом. итес. πολέμ-οιοι со апокопа на крајниот вокал, тес. τ-οῖ,Φιλομρότ-οι. Но, во другите грчки дијалекти, форми на -οιοсе среќаваат само во поезијата, во стихови што се реминисценција на хомерските епови. Вообичаениот завршок кај формите на генитив еднина кај имињата со o-основа, вклучително и заменките бил всушност *-ō, напишано какоОна најстарите натписи, а подоцна -ωили-ου. Постои обемна дебата за тоа дали овој завршок произлегол како резултат на фонетски развој од-οιο(<*-o-syo)³ или од различна заменска наставка за генитив

¹Beekes, 2011: 226-227 и Beekes, 1988: 75-78, 82-83; Meier-Brugger, 2003: 228-230; Sihler, 1995: 384-387; Rix, 1992: 183-184; Weiss, 2009: 337-339.

²Beekes, 2011: 186-189, 200-201, 212-213; Meier-Brugger, 2003: 198-200; Sihler, 1995: 250-251, 258-264, 271-275; Rix, 1992: 118-120, 132-134, 138-141; Weiss, 2009: 205-208.

³Brugmann, 1892: 584-585; Schwyzer, 1953: 555; Chantraine, 1984: 37-39; Risch, 1959: 221; Sihler, 1995: 259-260. Развојот на интервокалното -sy- во грчкиот се разликува од развојот на другите консонантски групи составени од s и назал, ликвид или w, и во поглед на надоместочното продолжување на претходниот вокал и во поглед на дистрибуцијата по дијалекти. Детална дискусија по ова прашање е надвор од опсегот на овој труд. Ако формите на -ou се од -οιο тоа би значело дека интервокалното -y- се загубило и уследила контракција на -oo (фаза потврдена кај хомерските форми на -ou со метричка вредност -oo) откако -sy- се асимилирало до -yy- и првото yод станало дел од дифтонгот oi, види Lejeune, 1972: 132-133. Поинакво објаснение што

еднина *-o-so, сп. τε-ο(τέ-ο), ген. едн. од заменката τις(τίς), ст. сл. wulf-is , гот. wulf-is гот. *wulf-is*, ст. вис. герм. *wolf-es*, ген. едн. од именката *wulfs, wolf*, 'волк'?⁴ И како ќе го објасниме паралелното постоење на две наставки во грчкиот јазик (без разлика дали одговорот на претходното прашање е фонетски или морфолошки), особено кај Хомер, сп. 1801 форми на -οιο наспроти 1881 форми на -ου (Chantraine, 1973: 165)? Анализата спроведена од М. С. Руиперес покажува дека кај Хомер завршокот -οιο се јавува почесто во именската флексија, додека завршокот -ου (со метричка вредност -οο) во заменската флексија (Ruipérez, 1979: 289-291), што би можело да биде аргумент во прилог на тезата дека -οοе од *-o-so, а не од *-o-yo (<*-o-syo) и дека во грчкиот имало различни наставки за генитив еднина кај заменските и именските ο-основи. Според друга анализа на Н. Морис, процентот на генитивски форми што завршуваат на -ου (со метричка вредност -ο̄што не може да се разложи до -οο) со аблативно значење е поголем во *Илијада* отколку во *Одисеја*, што би значело дека дистрибуцијата на завршоците -οιοи-ουво Хомеровите поеми е исто така поврзана и со синкретизмот на генитивот со аблативот (Maurice, 1992: 408), сп. аблативи на -ωво грчките дијалекти каде што генитивот еднина завршува на -ου, како на пр. ᾶ, ᾶπ-ω (локр.), οἰκ-ω (делф.).⁵

Друго прашање е дали заменското *-syo навлегло и во флексијата на eH₂-основите. Машките имиња со eH₂-основа имаат различни наставки од женските имиња во номинатив и генитив еднина. Што се однесува до генитивот, тие завршуваат на -ουсамо во атичкиот. Сведоштвото на Хомер и другите дијалекти, сп. -ᾶο (Хом., бој., тес.), -ᾶυ(арк. кип.), -ᾶ (дор., тес., лезб.), -εω, -ευ (Хом., јон.) упатува на -ᾶο. Дали овој завршок произлегол по аналогија со ο-основите што завршуваат на -οιοили на -οο(<*-o-syo)?⁶ Или поскоро изворот на аналогијата биле формите за генитив множина кај eH₂-основите на -ᾶων (<*-ā-sōm)⁷ Нели е полесно, барем од фонетски аспект да се претпостави дека -ᾶοе резултат на заменската наставка *-so?⁸

Што се однесува до замената на именските наставки за номинатив и генитив множина *-esi*-ςто заменските *-i и *-sōm, во сите грчки дијалекти и во Хомеровите епови, формите за номинатив множина кај

вклучува надоместочно продолжување, сп. *-osyo > *-ohyo > *-ooyо во лезбоскиот и тесалскиот и > *-ōyo (> *-ōо > *-ō) во другите дијалекти има предложено Кипарски, види Kiparsky, 1967: 629-633, и исто така Willi, 2008: 246-250. Но, ова би значело дека бројните хомерски генитиви на -οο се само вештачки создадени форми за потребите на метриката.

⁴Rix, 1992: 138; Ruipérez, 1979, 289-291.

⁵Подетално за интерпретацијата на наставките за генитив еднина кај ο-основите види кај Џукеска, 2014: 107-109, 161-163.

⁶Schwyzler, 1953: 560; Szemerényi, 1987: 1083-1084; Morpurgo-Davies, 1968: 17 и фус. 1; Sihler, 1995: 274-275; Willi, 2008: 255-260.

⁷Risch, 1974: 118.

⁸Geiss, 1956: 143-144; Ruijgh, 1979: 72-73; Lillo, 1985: 254-255; Bader, 1992: 7. Подетално за различните решенија предложени за решавање на овој проблем види кај Џукеска, 2014: 88-89.

имињата соо-основа и eH_2 -основа завршуваат на *-oi, -ai*, сп. *oi, toi*, скт. *té*, гот. *pai*, ст.сл. *ила-oi* (Hom. II. 1.10); *ái, таίιαὐταὶ Μοῦσαι ... κοῦραι* (Hom. II. 2.597-598), додека формите за генитив множина кај имињата сое H_2 -основа завршуваат на *-āων* (Хом., ајол., дор.), *-εων* (Хом., јон.) или *-ων*, сп. *τάων*, скт. *t̥satiкуврāων* (Hom. II. 6.247). Формите за номинатив множина на **-ika̯j* женскиот род од заменките се чини дека се карактеристика само на грчкиот, бидејќи другите индоевропски јазици тука ја потврдуваат употребата на именската наставка **-es*, сп. скт. *t̥s*, гот. *bos*.

Дешифрирањето на линеарното Бе писмо фрли нова светлина на историјата на грчкиот јазик и им даде можност на научниците да преиспитаат многу јазични прашања. Заменките се среќаваат во ограничена мера во документите напишани со линеарно Бе писмо, заради нивната административна природа. Има само форми за трето лице и не се потврдени сите падежи. Без разлика на ова, микенското сведоштво за заменките што разликуваат род и нивното влијание врз именската флексија е единствено и значајно, особено затоа што датира од средината на вториот милениум пред нашата ера.

Најзачестени (со повеќе од 350 примери) се заменките *to-so*, *τόσ(σ)οσι to-so-de*, *τοσ(σ)όσδε*. Повеќето од формите се забележани во архивите на Пил и Кносос, но има примери и на документите од Теба, Микена, Тиринт, Ханија. Другите заменки, како показната и анафорска замена *ó, ἡ, τό* (<ПИЕ **so-/to-*), заменките за трето лице *μιν, σφεῖς*, посвојната *αὐτός*, релативните *ὅσιόςτις*, неопределената *έτερος* се забележани само во Пил.⁹ Без да навлегуваме во детална дискусија за заменските форми, значајно е да напоменеме дека микенските документи сведочат за континуитетот во употребата на одделни честички кај заменките како на пр. *-δε, -νε*, сп. многу примери на *to-so-dei* еднаш *to-so-ne* (MY Oe 118.1), за специфичностите во креирањето на сложени заменки, сп. *to-so-pa* (PY Ja 749) (<*τόσ(σ)οσι πάς*), *to-so-ku-su-pa* (KN Fh 367) (<*τόσ(σ)οσι ξύμπας/σύμπας*), за староста на специфични заменски форми како атич. *θάτερον*, дор. *άτεροσ* *заέτερος*, сп. мик. *a₂-tero* (PY Ma 365.2), за постоењето на заменски основи со редупликација, сп. мик. *to-to* (PY Aq 64.2.5.14.15) и скт. *táttad* (<**so-/to-*), за постоењето на заменски падежни форми проширени со елементот *-sm-* (<**sem-/som-/s-*, 'еден'), сп. мик. *to-me* (PY Ep 613.8) (<**so-/to-*) и скт. *tá-sm-ai*, гот. *pa-mm-a*, ст.сл. *м* (м. и ср. р. дат. едн.), крит. *ότι-μ-ι*, авест. *ka-hm-āi* (м. и ж. р. дат. едн.) (<**k^ve-/k^vi-*) и можеби за постоењето на заменски форми проширени со именски падежни наставки, сп. мик. *to-e* (PY Eb 842.B), */tōi-ei/*, дат. едн.,¹⁰ и дат. мнж. *σφι(ν)иσφι-σι*, акуз. мнж. *άμιε* (ајол.) и *ήμέ-α* (јон. атич.), акуз. едн. *τίν-α*.

Кога станува збор за заменските падежни наставки и нивното воведување во именската флексија, во микенските грчки документи

⁹ За примерите, библиографијата и можните интерпретации на заменките во микенскиот, види Dic. Mic. I, II s.v. и Supl. Dic. Mic. s.v., Milani, 1965: 405-440, Bartoněk, 2003: 343-345, Delgado, 2016: 101-109.

¹⁰ Детално за образложението за можните интерпретации на *to-e* и *to-me*, види кај Џукеска, 2012: 106-108. Микенското сведоштво е уште поуникатно ако овие форми се форми на инструментал наместо на датив-локатив, види Ruijgh, 1985: 132, f. 94; Najnal, 1995: 138, f. 176..

формите за генитив еднина кај *o*-основите вообичаено завршуваат на *-o-jo*, формите за генитив еднина кај машките имиња со *eH₂*-основа вообичаено завршуваат на *-a-o*, а формите за генитив множина кај *eH₂*-основите на *-a-o*. Овие завршоци имаат паралела во помикенските *-oio*, *-āo*, *-āων*. Бројот на примери, како и фактот дека тие се од различни семантички категории и дека се среќаваат во различни архиви, во документи напишани од различни писари, без сомнение покажуваат дека нивната употреба во именската флексија била веќе распространета и вообичаена во микенскиот период од грчкиот јазик,¹¹ сп. *ku-ru-me-no-jo* (PY An(3) 654.1), */Klumenouyo/*, *Κλυμένοιο* (Hom. Od. 3.452), ген. од лично име *Κλύμενος*, *te-o-jo*, */t^heouyo/*, *θεοίο* (Hom. Il. 1.53), ген. едн. од општа именка *θεός* во синтагмата *te-o-jo do-e-ro*, */t^heouyo doelos/*, *θεοίοδοῦλος*, и *lite-o-jo do-e-ra*, */t^heouyo doelā/*, *θεοίοδοῦλη*, 'божји слуга / слугинка', *ru-ro-jo* (PY An(7) 129.4), */Pulouyo/*, *Πύλοιο* (Hom. Il. 2.77), ген. од топоним *Πύλος*; *ne-wo-jo* (KN Fh 5506.b), */newouyo/*, *νέοιο* (Hom. Il. 17.36), ген. едн. од придавка *νέος*, 'млад, нов'; *su-qa-ta-o* (PY Ea 59.3), */sug^wōtā(h)o/*, Хом. *σὺβάτω* (Hom. Od. 14.459), ген. едн. од *σὺβάτης*, 'свињар', *ru-ra-ta-o* (PY Jn(1) 605.11), */Pulartā(h)o/*, *πυλάρταο* (Hom. Il. 8. 367), ген. од лично име *Πυλάρτης*, *e-ta-a₂-o* (KN D 411), */Hermāhā(h)o/*, *Ερμείαιο* (Hom. Od. 12.390), *Ερμῆιο* (βοϊ.), ген. од теоним *Ερμείας*, *Ερμᾶς* (<* *Ερμᾶās*); *e-re-ta-o* (PY Ad 684 lat.sup.), */eretāhōn/*, *ἐρετάων* (Hom. Od. 2.319), ген. мнж. од општа именка *ἐρέτης*, 'веслач'; *ke-ke-te-no-jo* (PY Na(1) 395 lat.sup.), */k^(h)ek^hemenāhōn/*, ген. едн. ике-ке-те-на-о (PY Eb 297.2), */k^(h)ek^hemenāhōn/*, ген. мнж. парт. перф. од глаголот **k^(h)ik^hēmi* (<**g^heH₁-*), сп. *κίχάνω*, 'досегам'; *ko-to-na-o* (PY Eb 297.2), */ktoināhōn/*, ген. мнж. од општа именка *κτοίνα*, 'парцела земја'; *a-ra-ka-te-ja-o* (PY Ad 677), */ālakateyāhōn/*, ген. мнж. од женско име на занимање 'предачка', сп. *ἡλακάτη*, 'вретено'; *ku-te-ra-o* (PY Ad 390), */Kut^herāhōn/*, ген. мнж. ж. р. од етник, сп. *Κύθηρα*, *Κυθήριος*.

Завршокот за генитив еднина *-o-jo* единствениот што е потврден со висок степен на сигурност и во заменската флексија. Бројот на примери е мал, само 5, но важно е што сите им припаѓаат на различни заменки, сп. *to-jo* (PY Eb 156.2), */touyo/*, *τοῖο* (Hom. Il. 10.57), ген. едн. од *τό*, *ai-to-jo* (PY Eb 156.2), */autouyo/*, *αὐτοῖο* (Hom. Il. 9.193), ген. едн. од *αὐτός*, *αὐτόν*, *wo-jo* (PY Eb 472.B), */k(h)wouyo/*, *οἷο* (Hom. Il. 3. 333), ген. едн. од *ὄς*, *ὄνιτο-so-jo* (PY Er 312.2.8), */tossouyo/*, ген. едн. од *τόσ(σ)ος*. Две микенски форми *ito-so-o* (PY Un 1321.3) *ito-so-o* (PY Xa(3) 1342.1) се анализирани како генитиви на *-ooi* како можно сведоштво за присуството на заменската наставка *-*sovo* заменската флексија во микенскиот период (Ruipérez, 1979: 283-284, 292; Bartoněk, 2003: 608 и фус. 283). Сепак, можноста дека овие форми се грешки е прилично голема (Ruipérez, 1979: 283, фус. 2; Delgado, 2016: 104, 108).

Нема сигурни форми на генитив еднина што завршуваат на *-o-o*¹²ни во именската флексија, што би ја потврдиле староста на хомерските форми

¹¹Има преку 280 форми на генитив еднина на *-o-jo* во архивите на Пил, Кносос, Теба, Микена; преку 55 форми на генитив еднина на *-a-o* во архивите на Пил, Кносос, Теба и преку 55 форми на генитив множина на *-a-o* во архивите на Пил и Кносос. Фактот што речиси сите форми на генитив множина се забележани во Пил сосема веројатно се должи на случажност.

¹²За целосен преглед и дискусија за формите на *-o-o* и нивната можна интерпретација како форми на генитив еднина види Lejeune, 1965: 15-17; Ruipérez,

на-*ou* (со метричка вредност-*oo*). Широко распространетата употреба на формите на генитив еднина на -*o-jo-i-a*-ово микенските грчки документи укажува дека завршокот -*āone* можел да настане ниту по аналогија со -*oo*, ниту со -*oio*. Секој обид¹³ да се остане при објаснението дека тој произлегува од заменското *-*suomora* да го земе предвид фактот дека на плочките нема друг начин за бележење на -*o-jo-i-a-o* а токму тоа би го очекувале доколку во микенскиот и предмикенскиот грчки постоеја -*ōhoi-āyo*, сп. *to-ro-o*, / *Trōh-os*/, ген. едн. од личното име *Trōziki-na-ja*, /*gipayā*/, ном. едн. ж. р. од придавката *γυναιός*. Интервокалното *so* преминало во *hi* воопшто не се бележело (освен со силабограмата *a₂*, /*ha*/ и преку отсуство на елиминација на зевот), додека интервокалното *ubi* во фаза на губење и понекогаш се бележело, а понекогаш не. Конзервативен правопис е можен, но дали тој би се однесувал на морфолошка категорија или поскоро на фонетски закон? Всушност *j*-серијата конзистентно се употребува за бележење на исходот од интервокалното *su*- (веројатно *-yu*-што во помикенскиот грчки опстојува како *-t*) кај различни категории зборови, сп. *a-ti-ke-ne-ja*, / *Antigeneuyāi*/, дат. едн. од *Ἀντιγένηα* (<*Ἀντιγένης*); *to-ro-ja*, /*Troya*/, ном. едн. (<*Trōz*); *a-ra-ru-ja*, /*raruyā*/, *ἀραρυῖα*, ном. едн. ж. р. парт. перф. (<**ar*-, *ἀραρίσκω*). Можно е и тоа дека микенските писари ја употребувале *j*-серијата за бележење и на *h*покрају *isu*, но малку е веројатно дека таквата употреба би била ексклузивна и конзистентна, сп. *a-ro₂-jo* (KN So (1) 4437), еднаш наместо очекуваното *a-ro₂-o*, ген. едн. од комп. /*aryōs*/, помик. *ἀρείων* (<**ār*), инаку *a-ro₂-a*, /*aryoha*/, ном. акуз. ср. р.; *a-ro₂-e*, /*aryohes*/, ном. мнж. ж. и м. р. или *qe-te-jo* (PY Fr 1206; 1241.1), /*k^{av}eitehon*/покрају *qe-te-o*, /*k^{av}eitehon*/, ном. акуз. едн. и *qe-te-a*, /*k^{av}eiteha*/или *qe-te-a₂*, /*k^{av}eiteha*/, ном. акуз. мнж. ср. р. од глаголска придавка <**k^{av}ei-*, сп. *τίνω*. Од друга страна двосложното бележење е во склад со интерпретацијата на наставката -*a*-окако -*āho* (<**-ā-so*).

Имајќи ја предвид нивната старост, логично би било да се постави прашањето дали е можно во микенските документи да се најдат докази за употреба на именските наставки -*os*, -*ās*, -*ωv* наместо заменските -*oio*, -*āo*, -*āωv* во флексијата на *o*-основите и *H₂*-основите? Навистина во определен број на контексти на генитив еднина, се јавуваат форми што завршуваат на -*oili-a*, што би можеле да бидат протолкувани како архаични генитиви на -*os*, сп. хет. -*asi* *Θειός-δοτος* (бој.), [*Θ*] *εός-δοτος* (тес.) наспроти *Θεός-δοτος* (Bader, 1992: 6) или на -*ās*, сп. *Προκλείδας* (Акарн.).¹⁴ Но, овие форми се среќаваат и во Кносос и во Пил и нема начин како да се поврзат со поархаичните материјали испишани со линеарно Бе писмо. Микенскиот правопис е во овој случај нејасен и завршоците -*oi* -*a* можат да бидат протолкувани и како номинативи, дативи, локативи, аблативи, инструментали, доколку не се

1979: 283-284; Џукеска, 2014: 132-134.

¹³ За понов преглед и дискусија за различните решенија предложени за решавање на овој проблем и за интерпретацијата на -*o-jo* како конзервативно бележење на *-*ōho*, види Willi, 2008: 240-245, 251-254.

¹⁴ За целосен преглед и анализа на микенските форми на -*a* види Najal, 1995: 99-102 и Џукеска, 2014: 98-99. За формите на -*o* види Thompson, 2017: 575-588; Delgado, 2013: 111-123 и Џукеска, 2014: 135-141.

грешка, и секако доколку означуваат семантички функции што можат да се искажат со повеќе од еден падеж, како што е функцијата *Време* или *Потекло*.

Особено значаен аспект на микенското сведоштво за влијанието на заменската врз изменската флексија и за реконструкцијата на протоиндоевропскиот е отсуството на сигурни форми на генитив со аблативно значење.¹⁵ Притоа, особено е впечатлив малиот број на топоними во генитив и генитивски фрази со предлози. Во помикенскиот грчки сите наставки на генитивот се употребуваат исто така и за означување на *Одделување од исходништето*, семантичка функција што типично се искажува со аблатив. Ова очигледно не било случај во микенскиот грчки, сп. пласката плочка An 1, каде што веслачи од повеќе местаро-*o-wa*, *ri-jo*, *po-ra-pi*, *te-ta-rane*, *a-po-ne-we* одат во *Πλευρώων*, *e-re-ta*, *pe-re-u-ro-na-de*, *i-jo-te*, *leretai Pleurōnade iyonτες*. Отсуството на генитивските наставки *-oς*, *-οιο*, *-ων*, *-αων* кај топонимите е забележливо. Имајќи ја предвид паралелната употреба на наставката за инструментал плурал *-pi*, */-p^hi/* во атематската флексија, топонимите со *o*-основа и *eH₂*-основа што завршуваат на *-ai* *-оби* можеле да бидат и форми на инструментал-аблатив. Но, ако изолирани форми на аблатив на *-ω* (**-ōd*) се зачувани во помикенскиот грчки и ако заменскиот завршок *-οιο*, веќе бил навлезен во именската флексија, логично е да се претпостави дека барем некои од микенските форми на *o*-основа биле аблативи на *-ōd* (Илиевски 1961: 61-62, 68-70).

Што се однесува до инструменталот множина, за овој падеж микенските грчки документи ни даваат сведоштво што е уште поважно и единствено. Именската наставка *-φι*, мик. *-pi*, */-p^hi/* (**b^hi*), што во Хомеровите епови се среќава само кај прилози со различни семантички функции, во микенскиот вообичаено се употребува како наставка за инструментал множина во атематската флексија и во флексијата на *eH₂*-основите. Таа често се среќава во листи со топоними со значење спротивно на наставките за датив-локатив *-σι*, мик. *-si*, */si/* (**-si*) и *-αισι*, Мус. *-a-i*, */-aihi/* (**-aisi*) што укажува дека таа била ползувана не само за искажување на функциите на инструменталот, туку и на семантички функции што вообичаено се искажуваат со аблатив, како на пример *Одделување* или *Потекло* (Илиевски, 1961: 24-37).¹⁶ Вообичаената употреба на друга наставка за инструментал *-οις*, мик. *-o*, */-ois/* (**-ōis*) наспроти наставката за датив-локатив *-οισι*, мик.

¹⁵ За преглед на синтаксичките и семантичките значења на генитивот во микенскиот види Delgado, 2016: 59-70 и Цукеска, 2014: 167-181.

¹⁶ Две форми на *-pi* на плочката TH Uq 434 (откриени при ископувањата во периодот 1993-1995 во Теба), а особено појавата на *qa-si-re-u-pi*, инстр. мнж. од βασιλεύς во синтагма со предлогот *pa-ro*, *παρά* и *te-qa-jo-i*, дат. лок. мнж. од етник Θηβαίος се чини го ставаат ова гледиште под прашање и покажуваат дека инструменталот веќе почнал да се синкретизира со дативот и локативот во микенскиот. За целосната листа на истражувањата објавени по однос на ова прашање види Suppl. Dic. Mic. s.v. *qa-si-re-u*, *te-qa-jo-i*. Но, важно е да се напомене дека во овој случај формата на *-pi* не е топоним, туку термин со кој се означува службена титула и можеби означува семантичка функција што може да биде искажана со повеќе од еден падеж. Освен тоа, без разлика на овие два случаја, бројните форми на генитив без аблативно значење во микенските архиви претставуваат сведоштво за синкретизмот на падежите што сè уште не може да се занемари.

-o-i, /-oihi/ (<*-oisi) во флексијата на o-основите најверојатно се должи на влијанието на заменската флексија. Спорадичната појава на форми како *e-re-ra-te-jo-pi* наместо *e-re-ra-te-jo* (KN Se 891.A.B), инстр. мнж. од придавка што означува материјал* $\epsilon\lambda\epsilon\varphi\acute{\alpha}\nu\tau\epsilon\iota\omicron\varsigma\iota$ *qe-qi-no-me-na* (PY Ta 707.2; 708.2), инстр. мнж. од глаголска придавка *qe-qi-no-me-no* покрај *re-ra-te-ja-pi* и *e-re-ra-te-jo* исто запишан, укажува дека аналогијата помеѓу o-основите и H_2 -основите што на крајот довела до создавање на форми на инструментал на - $\alpha\iota\varsigma$ покрај оние на - $\alpha\iota\varsigma$ веќе била во тек. Дополнително, плочките испишани со линеарно Бе писмо потврдуваат дека наставката - $\varphi\iota$ првобитно се користела и кај двоината, сп. *du-wo-u-pi* (PY Ep 704.7), /*d(u)woiumpi*/ што се однесува на *ke-ke-me-no, ko-to-no, dwo* (PY Eb 338.B) /*k^(h)ek^hemenō ktoiñō d(u)wō*/, 'две парцели земја дадени на привремено користење'.¹⁷

И на крајот, формите на номинатив множина кај именките со o-основа и H_2 -основа што завршуваат на -oi-ace нејасни. Но, опционата употреба на силабограмата*33, /*rai*/, /*lai*/ во архивот во Пил во контексти што бараат номинатив множина потврдува дека заменската наставка *-i веќе била навлезена во именската флексија во микенскиот период од грчкиот јазик, сп. *pi-je-ra₃, to-qi-de-ja* *200^{ms} 3 (PY Ta 709.1), /*p^hiyelai tork^wideyai 3*/, '3 чинии со спирална декорација', *di-te-ra₃, e-ru-ta-ra 1[6]* (PY Ub(-) 1315.1), /*dip^ht^herai erut^hrai 16*/, 'црвени кожи 16'.

Ова дополнително се потврдува и со употребата на наставката за номинатив-акузатив двоина - ω , мик. -o во флексијата на женските имиња со H_2 -основа, сп. *i-qi-jo, mi-to-we-sa, a-ra-ro-mo-te-me-na ... CUR 2* (KN Sd 4415.b) /*(h)ikwiyo miltowensai arar(h)motmenai ... CUR 2*/, '2 коции со црвена боја, составени ...'; *to-pe-zo ... e-ne-wo-pe-zo, to-qi-de-jo, a-ja-me-no ... 2* (PY Ta 715.3), /*torpeg^wō ... en(n)ewopeg^wō tork^wideyō ayaimenō ... 2*/, '2 маси ... со девет ногарки, со спирална декорација, обложени со ...'. Оваа наставка веројатно навлегла во именската флексија од заменските o-основи, сп. $\tau\acute{\omega}$ (Sihler, 1995: 273) како замена за првобитната именска наставка за двоина кај женските имиња *-ai (<* eH_2-iH), сп. скт. *ásv-e* 'две кобили', ст.сл. --- 'две жени',¹⁸ којашто станала идентична со завршокот за номинатив множина *-ai. Во помикенскиот период, нова наставка - $\bar{\alpha}$ била повторно креирана по аналогија со o-основите. Микенското сведоштво за ова прашање е важно затоа што ги потврдува континуитетот и староста на помикенските форми на дуал како *μεγάλ-ω* (атич.), *καλυψαμέν-ω*, (Hesh. E198), *δραχμά-ω* (бој.), *καταστάτ-ω* (елеј.). И во Кносос и во Пил покрај формите на -o, во контекст на дуал се користат и форми на -a. Анализата открива (Џукеска, 2005) дека формите на -a се среќаваат двојно почесто кај именките, додека формите на -o кај придавките и партиципите, што може да биде индикација дека наставката *-ō најпрвин навлегла во флексијата на придавките и аргумент во прилог на улогата што ја имале заменките што разликуваат род во развојот на имињата со o-основа и H_2 -основа.

¹⁷ За целосен преглед на примерите, интерпретацијата и библиографијата види Dic. Mic. I s.v.

¹⁸ Schwyzer, 1953: 557; Beekes, 2011: 217; Sihler, 1995: 273; Rix, 1992: 135.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Илиевски П. Хр. (1961). *Аблативот, инструменталот и локативот во најстарите грчки текстови*. ЖА Монографии 2.
2. Цукеска, Е. (2005). 'За формите на ном. акуз. дуал кај женкиот род од а-основите во микенскиот грчки', *Systasis* 6.
3. Цукеска, Е. (2012). 'Грчката замена $\alpha\acute{o}$, η , $\tau\acute{o}$ во микенскиот период'. *Годишен зборник на ФЗФ* 65, 105-112.
4. Цукеска, Е. (2014). *Формите на генитив сингулар во микенскиот грчки и во ајолските дијалекти*. Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филозофски факултет – Скопје.
5. Bader, F. (1992). 'Problématique du génitif thématique: illustrations mycéniennes et homériques'. In Olivier, J.-P. (ed.), *Mykenaiika. Actes du IXe Colloque international sur les textes mycéniens et égéens organisé par le Centre de l'Antiquité Grecque et Romaine de la Fondation Hellénique des Recherches Scientifiques et l'École française d'Athènes* (Athènes, 2-6. X. 1990). *Suppl. BCH* 25, 1-17.
6. Bartoněk, A. (2003). *Handbuch des mykenischen Griechisch*, Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter.
7. Beekes, R. S. P. (2011). *Comparative Indo-European Linguistics: An Introduction*, revised and corrected by M. de Vaan, Rev. ed.. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
8. Beekes, R. S. P. (1988). 'The origin of the Indo-European pronominal inflection'. In Jazayery, M. A., and Winter, W. (eds.), *Studies in honor of Edgar C. Polomé*. Berlin – New York – Amsterdam: Mouton de Gruyter, 73-87.
9. Brugmann, K. (1892). *Grundriß der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen II₂*. Straßburg: Karl J. Trübner.
10. Chantraine, P. (1984). *Morphologie historique du grec*. 2e édition revue et augmentée. Paris: Éditions Klincksieck.
11. Chantraine, P. (1973). *Grammaire homérique* 1. 2e édition. Paris: Librairie C. Klincksieck.
12. Delgado, J.M.J. (2013). 'A note on the Mycenaean thematic genitive ending in month names'. *IF* 118, 111-124.
13. Delgado, J.M.J. (2016). *Sintaxis del griego micénico*. Sevilla: Editorial Universidad de Sevilla.
14. *Dic.Mic. I, II* = F. Aura Jorro & F. R. Adrados *Diccionario micénico*. Madrid: Consejo superior de investigaciones científicas, 1985-1993.
15. *Supl.Dic.Mic.* = F. Aura Jorro et al. *Suplemento al Diccionario micénico*. Madrid: Consejo superior de investigaciones científicas, 2020.
16. Geiss, H. (1956). 'Zum Genetiv der Masculina der \bar{a} -Deklination auf $-\bar{a}o'$ ', *Glotta* 35, 142-144.
17. Hajnal, I. (1995), *Studien zum mykenischen Kasussytem*, Berlin-New York: Walter de Gruyter.

18. Kiparsky, P. (1967) 'Sonorant Clusters in Greek', *Language* 43.3, 619-635.
19. Lejeune, M. (1965). 'Le génitif singulier thématique', *RPh* 39,14-20.
20. Lejeune, M. (1972). *Phonétique historique du mycénien et du grec ancien*. Paris: Éditions Klincksieck.
21. Maurice, N. (1992). 'Le génitif singulier thématique dans l'épopée: difficultés de scansion et contribution du grec mycénien'. In Olivier, J.-P. (ed.), *Mykenaiika. Actes du IXe Colloque international sur les textes mycéniens et égéens organisé par le Centre de l'Antiquité Grecque et Romaine de la Fondation Hellénique des Recherches Scientifiques et l'École française d'Athènes* (Athènes, 2-6. X. 1990). *Suppl. BCH* 25,407-409.
22. Meier-Brügger, M. (2003). *Indo-European Linguistics*, with contributions by M. Fritz, M. Mayrhofer. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
23. Milani, C. (1965). 'I pronomi nel greco dell'età micenea', *Aevum* 39,405-440.
24. Morpurgo-Davies, A. (1968). 'Gender and the Development of the Greek Declensions', *TPhS*, 12-36.
25. Risch, E. (1959). 'Frühgeschichte der griechischen Sprache', *MH* 16, 215-227.
26. Rix, H. (1992). *Historische Grammatik des Griechischen*. Darmstadt: Wiss. Buchges.
27. Ruipérez, M.S. (1979). 'Le génitif singulier thématique en mycénien et en grec du premier millénaire'. In Risch, E., Mühlestein, H. (eds.), *Colloquium Mycenaeanum. Actes du sixième colloque international sur les textes mycéniens et égéens* (Chaumont sur Neuchâtel, 7 – 13. IX. 1975). Neuchâtel – Genève: Faculté des lettres – Librairie Droz, 283-293.
28. Ruijgh, C. J. (1979). 'La morphologie du grec', *SMEA* 20, 69-89.
29. Ruijgh, C. J. (1985). 'Problèmes de philologie mycénienne', *Minos* 19,105-167.
30. Sihler, A. L. (1995). *New Comparative Grammar of Greek and Latin*. New York – Oxford: Oxford University Press.
31. Schwyzler, E. (1953). *Griechische Grammatik I*. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.
32. Szemerényi O. (1987). *Scripta Minor III*. Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck.
33. Thompson, R. J. (2017). 'The Mycenaean o-stem Genitive Singular in -o: A re-evaluation'. In Nosch, M.-L. and Landenius Enegren, H. (eds.), *Aegean Scripts. Proceedings of the 14th International Colloquium on Mycenaean Studies. Copenhagen, 2-5 September 2015*. Vol. II. Roma: Istituto di Studi sul Mediterraneo Antico (Consiglio Nazionale delle Ricerche), 575-588.
34. Weiss, M. (2009). *Outline of the Historical and Comparative Grammar of Latin*. Ann Arbor – New York: Beech Stave Press.
35. Willi, A. (2008). 'Genitive problems: Mycenaean -Ca-o, -Co-jo, -Co vs. later Greek -āo, -οιο, -ου'. *Glotta* 84, 239-272.